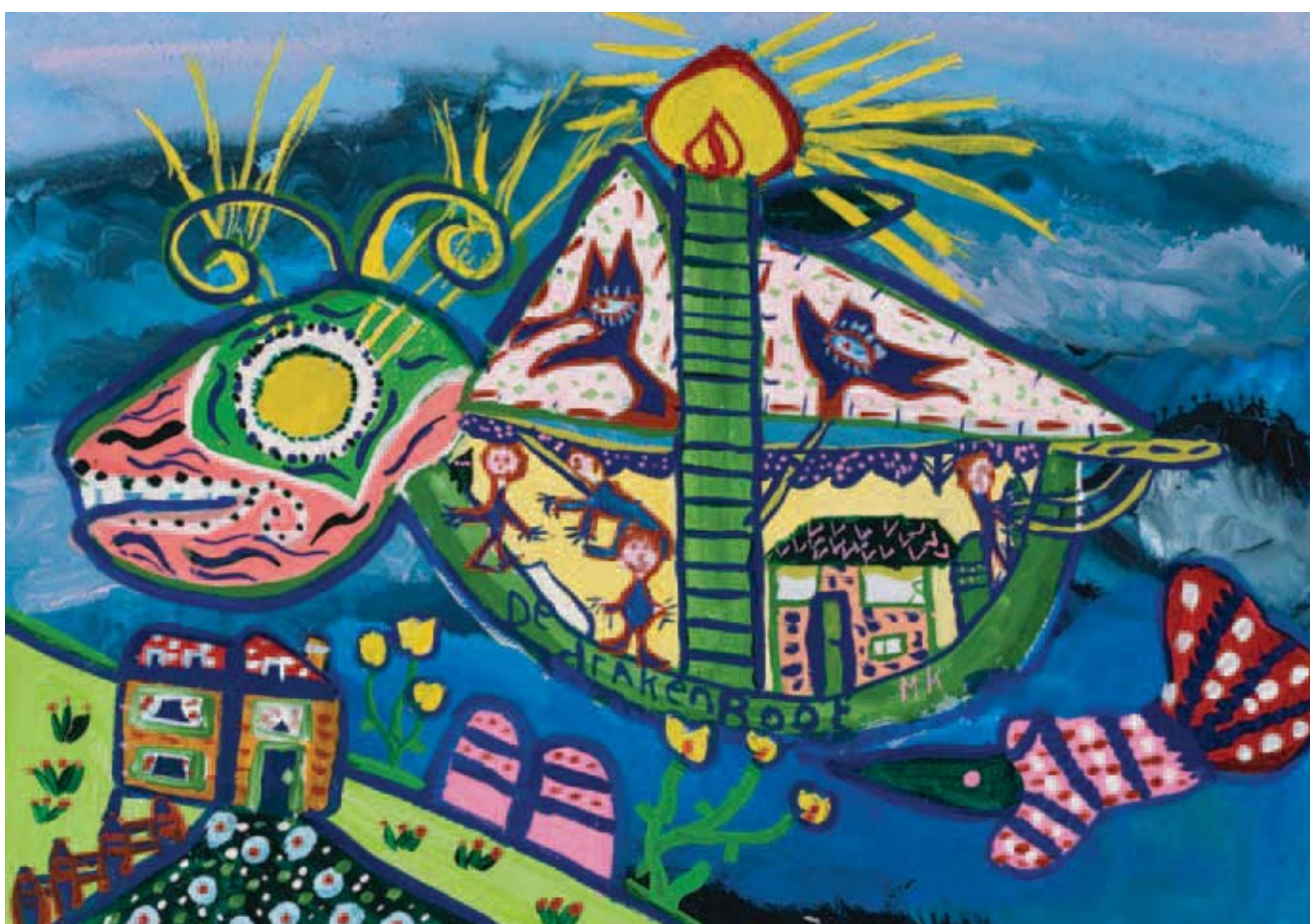

2009/1
b

part

NIEUWS OVER KUNST VAN MENSEN MET EEN HANDICAP

**Toegepaste kunst, een impressie
van decoratieve kunstvoorwerpen**

Hoe... werkwijzen in het atelier **De Blauwe Roek**

Bevlogenheid in het Koorenhuis

De keuze van **Paola de Bruijn**

Inhoud

Visie op De verbinding van het maatschappelijke en het kunstzinnige	3
De keuze van... Paola de Bruijn	6
Special Arts Vooraankondigingen activiteiten Special Arts	8
Hoe... werkwijzen in het atelier De Blauwe Roek	9
KIK, een opmerkelijk initiatief in Overijssel	12
Toegepaste kunst, een impressie van decoratieve kunstvoorwerpen	15
Theater Maatwerk organiseert het eerste V.A.T. festival	19
Nieuw in de Special Arts collectie Mariëtte Keune	20
Agenda	20
Wie Prokkelt er mee?	22
Expositie De Muze in de trein	23
Bevlogenheid in het Koorenhuis	24
Expositie Van de kunst en het behang...	27
Abrona WAAR: originele toegepaste kunst	28
Column Beleg in kunst voor goed gevoel	30
Expositie Kunstwerken van Special Arts geven kleur aan opening	31

Cover:
Mariëtte Keune, De drakenboot,
acryl, 35 x 50 cm
Foto: Gerard van Rossum

Toegepaste kunst...

...dit is het thema van veel artikelen in deze (p)art. Want er worden naast schilderijen andere juweeltjes gemaakt: in de vorm van dienbladen, vazen, servies en andere gebruiksvoorwerpen.

Een hele andere vorm van toegepaste kunst is het afbeelden van kunstwerken op een kaart.

Bij deze (p)art ontvangt u twee kunstkaarten uitgegeven door Special Arts. Een cadeautje om de nieuwe lente te vieren. Wat zou het leuk zijn als u met deze kaarten iemand verrast en zo attent maakt op de stichting Special Arts.

Ik wens u een fijn begin van de lente!

Tine Veldhuizen

lentemuziek

*lentemuziek
gemaakt door de wind
tegen de bomen
die zoemen*

David
18 juni 2004

Uit: regen kun je ruiken
NZV Uitgevers
www.nzv.nl

Will Vissers, Boom in de lente, 1991, olieverf, 40 x 30 cm

Foto: Gerard van Rossum

“Voor ik het wist zat ik in het bestuur van Very Special Arts Nederland”, zegt Marianne Kooijman. Het was begin jaren negentig van de vorige eeuw. Ze was in Breda bij een festival rond kunst gemaakt door mensen met een handicap, dat georganiseerd werd door VSAN. Ze bezocht fantastische theatervoorstellingen, zag prachtig werk op het gebied van beeldende kunst en werd op slag verliefd op al die creatieve uitingen. “Dat was het helemaal”, zegt ze.

Visie Op Kennismaking met Marianne Kooijman

“....de verbinding van het maatschappelijke en het kunstzinnige...”

Marianne was al goed bekend met de kunstwereld. Ze deed in de jaren tachtig de kunstopleiding in Arnhem, ging daarna in Groningen creatieve projecten doen in het kader van het vormingswerk en werd vervolgens docente beeldende vorming bij de sociale academie de Kopse Hof in Nijmegen. “De Kopse Hof, zoals de opleiding toen heette, had een eigen benadering van sociaal-culturele aangelegenheden. Ze had in het vaandel dat creativiteit een belangrijke invalshoek is als je met mensen werkt. *Homo Ludens*, de spelende mens, lag ten grondslag aan de aanpak toentertijd”, zegt Marianne. Voor haar visie op kunst betekent dat dat het belangrijk is voortdurend te zoeken naar de verbinding tussen het maatschappelijke en het kunstzinnige.

Palais Idéal, Hauterives, Frankrijk
Foto : via travel.webshots.com

Dichter bij het hart

In Breda, tijdens dat festival, kwam Marianne voor het eerst in aanraking met de wereld van kunst gemaakt door mensen met een beperking. En ze had meteen het gevoel, dat dit een wereld was waarin ze zich thuis kon voelen, dat dit háár wereld was. Gevraagd te omschrijven wat dan de aard van dat gevoel is, zegt ze, dat mensen met een beperking door met kunst bezig te zijn niet alleen in maatschappelijk opzicht kansen krijgen, maar dat het vooral inhoudt dat mensen dichterbij hun hart komen, dat ze meer zichzelf kunnen zijn. Het is ook vaak roerend om te zien hoe goed ze zich in hun kunst weten uit te drukken.

Een en al activiteit

Marianne trad dus toe tot het bestuur van Very Special Arts Nederland. Dat ging in die tijd misschien niet zo heel erg professioneel-bestuurlijk te werk, maar er werden hoe dan ook wel met groot enthousiasme en ambitie initiatieven genomen. Er werden internationale contacten gelegd, er werden diapresentaties gemaakt en er werd een rondreizende nationale tentoonstelling georganiseerd: *Het Gezicht*, 52 kunstenaars, 152 kunstwerken, gestart november 1992 in 's Hertogenbosch.

Marianne was bij de voorbereiding van die tentoonstelling betrokken. Ze ging ook deel uitmaken van de selectiecommissie voor de kunst-

De tien vragen aan Marianne Kooijman

Foto: Albert Sanders

Wie is uw favoriete kunstenaar?

De Italiaanse kunstenares Bonaria.

Wat is uw favoriete kunstwerk?

*Haar schilderij *Divinita della Guardino della Vita*.*

Koopt u zelf kunst?

Ja.

Wat is het laatste kunstwerk dat u heeft gekocht?

Een werk van Casper Russel.

Moet kunst bij het behang passen?

Hoeft niet, het gaat er om dat je je er wel bij voelt.

Wat vindt u van de bedragen die voor kunst betaald worden?

Alles is relatief.

Van welk meubeldesign houdt u?

Art deco.

Wat is uw favoriete bouwwerk?

Het Palais Idéal van Joseph Ferdinand Cheval (Hauterives, Frankrijk).

Wat was uw meest indrukwekkend gebeurtenis?

De verhuizing van de sociale academies; vooral het gevoel dat je de zeggenschap over je werkplek kwijt was.

Wat is voor u geluk?

Het gevoel dat alles op zijn plaats valt, dat 't klopt wat je hebt meegekregen.

uitleen van VSAN en kwam op die manier aan huis bij de ateliers voor kunstenaars met een beperking, waarvan er in die tijd steeds meer kwamen.

Ze kwam via de activiteiten van VSAN in contact met mensen die doende waren met het bijeenbrengen van een Nederlandse kunstcollectie in de context van *art brut*. Wat leidde tot de oprichting van het Museum de Stadshof in Zwolle, die een collectie Outsider Kunst herbergde. Ze werd bestuurslid van de stichting Collectie de Stadshof en is dat nog steeds. Nadat de collectie een aantal jaren in het museum van Zwolle te zien was, is deze nu voor tien jaar in bruikleen gegeven aan het museum dr. Guislain in Gent.

Voor deze stichting Collectie de Stadshof was ze actief in de adviesraad en was ze betrokken bij de uitbreiding van de collectie. "Ik mocht heel Europa doorreizen. Ik had een gevoel uitverkoren te zijn, dat ik dit mocht meemaken", zegt ze.

Ze vertelt enthousiast over haar ontmoeting met de Italiaanse kunstenares Bonaria: "Een heel inspirerende vrouw. Op haar 84e maakte ze nog een prachtig schilderij, de *Tuin van het Leven*. Het is

verbazend dat iemand zo sterk kan zijn, zo veel vitaliteit kan hebben. Ik probeer op mijn studenten ook over te brengen dat ze oog voor die kwaliteiten moeten hebben. Dat is belangrijk voor het contact met mensen in hun werk."

Landschap van enkelingen

Door haar activiteiten in de selectiecommissie van Special Arts en voor de Collectie de Stadshof is Marianne goed bekend met de ontwikkelingen op het gebied van outsider art in Nederland. Ik ben benieuwd wat haar visie is op die ontwikkelingen. Wat vindt ze van de term outsider art?

"Het is een verwarrend begrip", zegt ze. "Het gaat over *outsiders*, dus het zegt iets over mensen, terwijl het zou moeten gaan over hun *kunst*. Binnen het gehele gebied van de kunsten is deze kunst de outsider, niet de maker. Dat is het verwarrende. Maar de term ligt er nu eenmaal en we komen er waarschijnlijk niet meer van af..." In grote lijnen is haar beeld van betrokkenen bij outsider art in Nederland, er één van een landschap van enkelingen: een enkele wetenschapper, enkele verzamelaars en een aantal min of meer op zichzelf staande organisaties, zoals sommige ateliers, soms ook

in samenwerking met elkaar, de stichting MEE, de stichting Collectie de Stadshof, Het Dolhuys, Special Arts. Maar natuurlijk is ook te zien dat ateliers hun uiterste best doen om eigenheid te versterken en ontwikkelingen op het werkterrein een kans te geven.

De rol van Special Arts

“Heeft Special Arts een eigen rol in dat geheel?” vraag ik.

Marianne vindt van wel. Allereerst is de functie van Special Arts een landelijke. Het is de enige organisatie die zich op geheel Nederland richt. Verder is van grote betekenis dat de organisatie een rol kan spelen bij het profileren van grote talenten. Special Arts overziet het grote geheel van alle ateliers, kan zien waar potentie zit en kan ook voorwaarden scheppen om die potentie betere kansen te geven door herkenning, begeleiding, stimulering en betere organisatorische voorwaarden.

Belangrijk vindt ze ook het door Special Arts geïnitieerde project Kunst Inclusief dat zich richt op de verkenning en uitwerking van die organisatorische voorwaarden. Marianne is

daar vanuit haar docentschap in Nijmegen bij betrokken. Ze zet studenten op het spoor om (on)mogelijkheden te onderzoeken van ‘inclusief’: hoe kunnen de verschillende werelden van de ateliers voor mensen met een beperking en de reguliere centra voor de kunstbeoefening elkaar leren kennen en hoe kunnen ze vervolgens elkaar wellicht versterken?

“Het is ook goed”, vindt Marianne, “om structuren te maken waardoor begeleiders van elkaar kunnen leren en centra voor de kunst ervaringen kunnen uitwisselen.

Special Arts heeft ook een functie in het kader van de kunstuitleen. Niet alleen de vraag of een werk te verhuren is, mag bepalend zijn”, vindt Marianne.

“Je mag ook werken in de uitleen opnemen op basis van de specifieke kwaliteit en je kunt mensen die komen huren de weg wijzen naar die kwaliteit, ook al hadden ze dat zelf misschien niet direct zo gezien. Een eigen collectie van Special Arts kan een speciale factor zijn in de promotie van kunst van mensen met een handicap.”

Of er meer structuur moet komen in dat Nederlandse landschap van outsider art van enkelingen? Marianne is er beducht voor. Het gevaar dreigt dat er te veel wordt geïnstitutionaliseerd, dat je bureaucratie krijgt. Je moet ook bedenken: er gebeurt al veel in Nederland, en het is goed ervoor te zorgen dat al die projecten waar wat gebeurt, betere en ruimere mogelijkheden krijgen, bijvoorbeeld plekken organiseren waar ateliers werk van hun kunstenaars kunnen exposeren.

Ongerept en eigenwijs

Na het bespreken van al die structurele en organisatorische aspecten komt Marianne toch graag weer terug op de kunstenaars en hun werk. “Bij outsider kunstenaars gaat het om het ongerepte, het eigenwijze. Soms kun je wel eens denken, dat het wel goed is, dat zo iemand geen kunstacademie heeft gedaan. Je ziet mensen die heel standvastig mooi werk maken.” Meer dan bij structuren en organisatiekaders ligt haar hart bij de kunstenaars, hun werk en het exposeren van dat werk. “Zo’n project als de Kroon (rond het jubileum van de koningin, red.) was een feest,” zegt ze, “lekker de boer op, kunstenaars bezig zien, werken bij elkaar brengen, er een tentoonstelling van maken.”

Henk van Es
bestuurslid Special Arts

Bonaria Manca, Divinita del giardino della vita, ca. 2000, olieverf op vezelplaat, 57x 97 cm
Foto: via Museum dr. Guislain

De keuze van Paola de Bruijn

De beroering en de werkelijkheid

Onze omgeving is verweven met kunstuitingen die representatief zijn voor onze manier van denken en doen – evident of ze nu gemaakt zijn door mensen met een beperking of niet. Kunst heeft namelijk de eigenschap de werkelijkheid, de waarheid, anders te doen beleven door de beroering die er van uit gaat. Kunst brengt de beschouwer – voor even – in een andere werkelijkheid.

Beleven met alle zintuigen

Dat overkwam mij bij het bekijken van het schilderij 'Voorjaar/Zomer' van Herman Vrijenhoek. Een werk dat via je navelstreek direct binnenkomt.

Het was zomaar, op een mooie dag, begin juni van het vorig jaar. Het atelier waar Herman werkt is gehuisvest in een bloemenzaak en de eerlijkheid gebiedt me te zeggen dat niet alleen mijn ogen geprikkeld werden, er werd ter plekke een stevig beroep gedaan op meerdere zintuigen. Het rook er namelijk door de vele verschillende bloemensoorten geweldig lekker, de stemming was warm en licht, evenals de zonnestrallen die door de etalageruit naar binnen vielen. De mensen waren er zeer vriendelijk en buitengewoon hartelijk. Of was het

Herman Vrijenhoek,

Voorjaar/Zomer,

acryl/gemengde technieken,

100 x 100 cm,

Atelier Uitdekunst, Nieuwveen

Foto: Gerard van Rossum

toch het doek van Herman dat mij van binnen deed gloeien? Zie hier: kunst verbijzondert het algemene en kan de dagelijkse werkelijkheid verdiepen.

Wat houdt kunst eigenlijk in... en waartoe dient het? Daartoe treed ik binnen in de wonderschone wereld van de beeldbeschouwing. Door middel van het analyseren en ordenen zal de beeldtaal van Hermans kunstwerk inzichtelijker worden. Het onbekende wordt bekend.

Om de beeldbeschouwing helder te maken richt ik mij op twee kernvragen: 'wat is het?' en 'wat doet het?'. Wat neem ik waar bij het cognitief beschouwen en wat roept het op bij het subjectief waarnemen? In de praktijk vallen beide wijzen van waarnemen overigens samen, voor de analyse splits ik ze op.

Wat zie ik?

Wanneer 'Voorjaar/Zomer' formeel geïnterpreteerd wordt, laat de vormkwaliteit van het werk zien dat het een doek van 100 x 100 cm betreft, voorzien van acrylverf en met gemengde technieken bewerkt.

Het beeldaspect dat leesbaar is en het beeld herkenbaar maakt is in 'Voorjaar/Zomer' de overallcompositie van bloemmotieven, die in overwegend warme kleuren op het monochrome platte vlak verspreid zijn in een eenduidig ritme en met een bepaalde continuïteit.

Versillende kunstenaars die met elkaar overeenkomen in vormkwaliteiten kunnen een stroming vormen. Zo bezien kan Hermans' stijl van vormgeven geplaatst worden binnen het Modernisme: stijl en inhoud zijn één.

Nieuwe vormen en gedachten zijn met zichtbare sporen achtergelaten op het doek. Een beeldtaal die aanspraak doet op de waarheid, zuiverheid en inzicht in de werkelijkheid, in zekere zin een sociale wijze van communiceren.

Wat ervaar ik?

Emotioneel waargenomen geeft Vrijenhoek uiting aan zijn liefde voor dat wat groeit en bloeit: bloemen in dit geval, maar vlinders en vogels zijn eveneens favoriet. Lichte, tere, kwetsbare natuur met een leven van korte duur. Kleurrijke objecten die twinklend en zacht zoevend door het leven dwarrelen en vergankelijkheid aan schoonheid verbinden. Vrijenhoek weet met 'Voorjaar/Zomer' een klankkleur te treffen die vergelijkbaar is met het schilderij 'Witte Lelies/Herfst' uit 1994 van Marc Mulders, expressief en duidelijk op het verval van de zinnelijkheid van het leven. Een werk dat eveneens ontroert, beroert en zichtbaar maakt dat seizoenen deels de cyclus van het leven vormen en onderdeel zijn van het ritme van het bestaan.

In zijn totaliteit geeft Vrijenhoek uitdrukking aan het innerlijk gemoed. Dat is overigens niet zozeer een cultureel bepaalde, maar universele behoefte, waarmee we ons willen onderscheiden om ons bijzonder te voelen. En daarbij is niets menselijks ons vreemd. Gelukkig heeft Herman

Vrijenhoek een beeldtaal weten te ontwikkelen om met kleur en stijl zijn ideeën over de esthetiek van het leven weer te geven.

Zijn geschilderde organische vormen zijn bloeiende symbolen geworden die de mens onlosmakelijk met de natuur verbinden. En dat maakt Herman tot een bijzonder kunstenaar.

Zo maakt Vrijenhoek ons bewust van zijn belevingswereld, zijn kijk op de natuur en reflecteert in zijn 'Voorjaar/Zomer' zijn visie op de werkelijkheid. Een werkelijkheid waar je – voor even – in meegenomen kan worden naar de lichtheid van het bestaan.

Het is de visuele wijze waarop 'Voorjaar/Zomer' laat ontdekken dat door ordening van patronen het leven versierend en verleidend kan worden gezien, ook al is ze van relatief korte duur.

*Paola de Bruijn
beeldend kunstenaar/docent
lid selectiecommissie Special Arts
www.paoladebruijn.nl*

KUNST & SCHOONHOVEN KERAMIEK

Maatwerk in keramiek

Onze fabriek, Schoonhoven Keramiek (1920), produceert op ambachtelijke wijze keramiek en heeft daarbij als specialisme het reproduceren van kunst op een grote verscheidenheid van keramische vormen. Wij werken samen met vele bekende en minder bekende kunstenaars geheel naar wens van de klant.

Wij produceren originele relatiegeschenken en kerstgeschenken in opdracht van bedrijven en instellingen. Voortdurend zijn wij op zoek naar inspirerende samenwerkingsverbanden met kunstenaars, ontwerpers en kunstacademies. Inmiddels hebben wij in samenwerking met vele ateliers voor kunstenaars met een beperking schitterende opdrachten uitgevoerd. Tot grote tevredenheid van zowel onze opdrachtgevers als ook de vele ateliers met hun kunstenaars.

Schoonhoven Keramiek B.V. • Wal 13-15 • 2871 BB Schoonhoven • T +31 (0)182 382344 • F +31 (0)182 386064
E. info@schoonhovenkeramiek.nl • www.schoonhovenkeramiek.nl

www.schoonhovenkeramiek.nl

Activiteiten Special Arts

Vooraankondigingen

Studiedag 'Kunst Inclusief' 29 mei a.s., Hogeschool Nijmegen

Zoals al eerder is gemeld is Special Arts samen met andere partners betrokken bij een groot onderzoek, genaamd 'Kunst Inclusief'. De eerste fase, die van de schriftelijke enquête, is afgesloten. Bij het maken van dit nummer van (p)art is men bezig om de centra voor de kunsten en ateliers te selecteren, die ook mondeling onderzocht zullen worden. Daarna wordt er op 29 mei a.s. een studiedag georganiseerd door de Hogeschool Arnhem Nijmegen (HAN), locatie Nijmegen. De HAN is één van de betrokken hogescholen bij het onderzoek. De studiedag heeft als doel om de deelnemers aan het onderzoek te informeren over de uitkomsten van de schriftelijke en mondelinge enquête. Tevens om de begeleiders van de ateliers en de centra voor de kunsten kennis te laten maken met elkaars expertise. De dag zal bestaan uit een creatief aanbod van workshops en demonstraties.

Deelnemers aan de dag zijn dus de begeleiders aan de centra voor de kunsten en van de ateliers. Daarnaast de leden van het consortium: vertegenwoordigers van Special Arts, de VGN, de Kunstconnectie, Cultuurnetwerk en Kunstfactor.

Uiteraard krijgen alle betrokkenen bij 'Kunst Inclusief' een uitnodiging voor deze studiedag.

Tentoonstelling 'Mensen zoals wij' van 19 juni t/m 31 juli a.s. in het Museum Jan van der Togt in Amstelveen

Special Arts organiseert in de zomer een tentoonstelling van circa 120 schilderijen, aangevuld met een aantal keramische beelden in het Museum Jan van der Togt in Amstelveen. Het Museum Jan van der Togt richt zich op moderne kunst met een eigen collectie van enerzijds glasobjecten, anderzijds schilderijen en beelden. De tentoonstelling heeft als thema 'Mensen zoals wij' en zal worden samengesteld uit de eigen collectie van Special Arts, aangevuld met kunstwerken van de ateliers, waarvan Special Arts werk in de collectie heeft.

Kunst Speciaal: Boekje met overzicht ateliers

Special Arts gaat samen met de VGN (Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland) een boekje uitgeven waarin kunstateliers zich kunnen profileren met hun kunstaanbod voor mensen met een handicap. Dit boekje is een vervolg op een eerder door de VGN uitgegeven boekje waarin restaurants en café's, gerund door mensen met een handicap zijn opgenomen. Dat boekje had als titel: 'Lekker Anders'.

Alle bij Special Arts bekende ateliers zullen worden benaderd met de vraag of ze opgenomen willen worden en welke informatie voor hen geldt. Uiteraard zal elk atelier zich ook mogen profileren met één of twee mooie foto's van het atelier, de kunstenaars en/of kunstwerken.

Revealing culture

VSA Arts, de internationale organisatie die de kunst van kunstenaars met een beperking promoot, gaat in 2010 in de Verenigde Staten een grote internationale tentoonstelling organiseren van werk van deze kunstenaars. Selectie van de deelnemende kunstenaars vindt plaats door een jury op basis van vier per kunstenaar digitaal in te zenden afbeeldingen van werkstukken. Inzending moet uiterlijk 30 april 2009 plaatsvinden.

Meer details zijn te vinden op www.vsarts-org/revealingculture.

Special Arts Nieuwsbrief

Special Arts heeft onlangs per mail de tweede nieuwsbrief verstuurd aan alle relaties. Niet alle mailadressen in het bestand waren correct, dus waarschijnlijk heeft niet iedere geïnteresseerde de nieuwsbrief ontvangen.

Als u de nieuwsbrief alsnog wilt ontvangen, per post of per mail, kunt u dat melden: per mail: info@specialarts.nl; of per telefoon: 0343-420444.

Hoe... werkwijzen in het atelier

Hoe geef ik vorm aan mijn fascinatie?

Wanneer je op straat aan mensen vraagt wat kunst is, zal het antwoord in veel gevallen te maken hebben met schilderkunst en in mindere mate met tekenen of beeldhouwkunst. Fotografie en film of digitale kunst zullen vast niet worden genoemd. Schilderen is een kunstvorm die nog steeds veel wordt toegepast en die een lange traditie heeft. Het schilderen heeft zich steeds opnieuw bewezen ten opzichte van andere vormen van beeldende kunst. Bijna in elke openbare ruimte of instelling hangt wel een schilderij, maar ook in veel galleries ligt het accent nog steeds op de schilderkunst.

Voorkeur voor schilderkunst

Ook binnen de ateliers, waar deelnemers met een beperking werken, ligt tegenwoordig het accent op het schilderen en in iets mindere mate op tekenen. Beide zijn vormen van kunst in het tweedimensionale vlak. De deelnemers kennen het schilderen en tekenen vaak nog vanuit school of thuis en ieder van hen is wel eens in aanraking geweest met een schilderij in woon- of werkruimte. Een schilderij is dus synoniem geworden voor kunst.

Ik vraag mij af waarom bijna alle deelnemers in ateliers voornamelijk schilderen en/of tekenen en hen geen andere kunstvormen worden aangeboden zoals ruimtelijk werken of

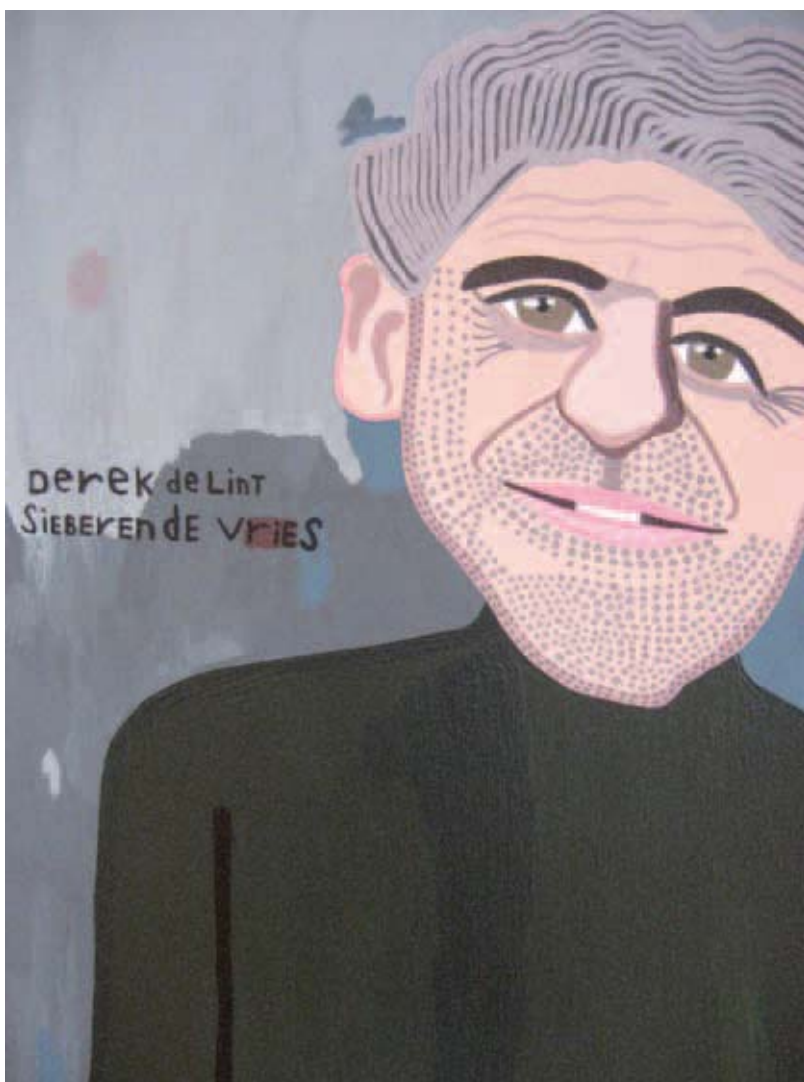
fotografie en film. Een deel van deze vraag kan ik beantwoorden op basis van bovenstaande, namelijk de ervaring en kennis van de deelnemers zelf met en van kunst. Maar betekent het dan ook dat de deelnemers op deze ervaring en kennis moeten blijven voortbouwen of zouden ze hun repertoire kunnen uitbreiden?

Breder aanbod

Wat mij betreft zou iedere deelnemer die er zelf voor kiest om te willen verbeelden, samen met de begeleiding moeten onderzoeken welke vorm van kunstbeoefening het beste bij hem of haar aansluit. Dat betekent ook onderzoek of de betreffende deelnemer interesse heeft

T. Hamstra brengt afbeeldingen uit tijdschriften, stof en andere materialen samen tot een nieuwe vorm
Foto's: via De Blauwe Roek

Sieberen de Vries, Derek de Lint,
2008, acryl op karton,
100 x 70 cm
Foto: via De Blauwe Roek

in andere vormen van kunst, zoals fotografie, driedimensionale objecten, installatie of vierdimensionaal werk zoals film en animatie. Of in het maken van een performance, dans en theater. Ook een kruisbestuiving tussen al deze vormen van kunst zou interessant zijn om aan te bieden.

Het vraagt visie en kennis van de begeleiders om deelnemers hiermee in aanraking te brengen. Pas als die aanwezig is, kunnen de potentiële mogelijkheden van de deelnemer worden aangeboord.

Ik wil niet zeggen dat al die kennis aanwezig moet zijn binnen de ateliers, maar wil wel aangeven dat het voor de deelnemers goed zou zijn om in aanraking te komen met alle vormen van kunst. Dat kan op een ingewikkelde maar ook op een tamelijk eenvoudige wijze. Namelijk door een variatie van werkvormen aan te bieden en

deelnemers ook receptief in aanraking te brengen met kunst in de breedste zin van het woord.

Receptief kunstaanbod

Ten aanzien van het receptieve: ga geregeld met de deelnemers naar een museum. En dan het liefst niet alleen naar de traditionele tentoonstellingen met schilderijen aan de wand, maar ook naar een beeldtentoonstelling buiten en naar tentoonstellingen van hedendaagse, experimentele kunst.

Je hoeft overigens niet naar een museum te gaan, om kunst te bespreken. De kunsttijdschriften en -boeken kunnen ook een bron van inspiratie zijn. Maar dan het liefst niet alleen om na te schilderen, maar vooral om kritisch te onderzoeken wat de kunstenaar heeft willen laten zien en hoe dat over komt bij de deelnemer. Ik ga daar straks, naar aanleiding van het werk van Sieberen de Vries, nog wat concreter op in.

Ten aanzien van andere werkvormen: realiseer projectruimtes waarin deelnemers in aanraking komen met diverse materialen en/of andere vormen van kunst. Met bijvoorbeeld een goedkope filmcamera kan je het maken van een film introduceren. Tevens kan je zelf af en toe een (kunst)film vertonen. Daarbij kan ook de actualiteit een rol spelen. Eventuele technische zaken worden ondersteund door de begeleider.

Aansluiten bij de fascinatie van de kunstenaar

Binnen het atelier De Blauwe Roek, waar ik werk, proberen we stapsgewijs deze processen in gang te zetten. Uitgangspunt daarbij is steeds wat de fascinatie van de deelnemer is en hoe hij of zij die het beste verbeelden kan.

Een mooi voorbeeld is het werk van T. Hamstra. Samen met deze deelnemer is onderzocht wat haar fascinaties zijn. Deze kunstenaar heeft momenteel een sterke voorkeur voor portret maar ook voor een meer conceptuele, abstracte benadering, gecombineerd met taal.

Het werken met portret kan op vele manieren. Daarom hebben we samen gekeken naar de middelen die voor het werken aan een portret kunnen worden ingezet. Al lange tijd had deze kunstenaar een aantal luxe tijdschriften in bezit. De afbeeldingen daarin spraken haar zeer aan. Daar wilde ze iets mee doen. In vorig werk gebruikte ze tullestof die ze in lagen toepaste en verwerkte tot abstracte composities. Deze twee

materialen, de afbeeldingen uit de tijdschriften en de stoffen, bracht ze samen tot een nieuwe vorm. Dat leverde een werk dat beeld gaf aan haar fascinatie voor stof en voor de afgebeelde vrouwen. De hierbij afgebeelde kunstwerken zijn dus gebaseerd op een uitgeknipt portret van een mooie vrouw, waarin is geschilderd, getekend en geplakt. Met name stof is daarvoor gebruikt, maar ook papier en soms kralen.

Werken met een thema

Vaak werken we bij het aanbieden van andere kunstvormen met de hele groep. Zo leren de deelnemers niet alleen van de begeleider, maar ook van elkaar. Eerst wordt er een thema gekozen als vertrekpunt, bijvoorbeeld ordinair tegenover deftig, een thema dat nu aan de orde is. Met de deelnemers wordt vervolgens gesproken over het thema. Welke associaties komen er bij hen op en wat willen ze laten zien aan de toeschouwers? Is het nodig dat de toeschouwers begrijpen wat ze laten zien of juist niet? En zo ja, wat is er nodig om begrepen te worden?

De vragen en antwoorden worden steeds meer bepalend voor de vorm. En vervolgens onderzoeken we welke kunstvorm daar het beste bij aansluit. Is dat schilderen, tekenen of film? Is dat twee-, drie- of vierdimensionaal? Daarna komt de fase van concretisering, zowel wat betreft het uiteindelijke product, bijvoorbeeld een film, als wat betreft de boodschap die er verteld wordt, bijvoorbeeld dat een modeshow de beste verbeelding is van ordinair en deftig.

De rol van de begeleider is ondersteunend en zonodig sturend wanneer deelnemers vastlopen. Ook de uitleg van technische zaken kan een taak van de begeleiding zijn.

Pleidooi voor ontwikkeling

Mijn bovenstaande tekst zal bij sommigen vragen oproepen. In hoeverre is het werken met deze kunstvormen in de praktijk haalbaar? Daarop te reflecteren is als begeleider altijd goed. Want levert het inderdaad meer op voor de kunstenaar, of is het meer de opvatting van een begeleidend kunstenaar, die zelf deze

ervaringen in zijn opleiding heeft meegekregen en ze daarom ook wil inzetten bij de kunstenaars van een atelier?

Mijn ervaring en geloof is dat iedere deelnemer zich kan ontwikkelen, ongeacht niveau of fysieke gesteldheid. Maar dat betekent bij mensen met een handicap wel, dat er andere werkvormen moeten worden aangeboden. Echter niet als dwingend keurslijf. Want als een kunstenaar zijn vorm heeft gevonden, bijvoorbeeld door te schilderen, moet hij dat vooral doen. Maar ook dan kan je hem stimuleren om anders te kijken, om opnieuw te onderzoeken wat hij wil verbeelden, bijvoorbeeld door vragen te stellen bij dat wat hij maakt.

Dat laatste heb ik bijvoorbeeld ervaren bij het werk van Sieberen de Vries, die het liefste bekende vrouwenportretten schilderde. Hij is daar tamelijk succesvol in, maar ondanks dat vonden we het belangrijk dat ook hij zich verder ontwikkelt. Dat hebben we gestimuleerd door een ander formaat doek aan te bieden en door hem vragen te stellen bij de foto's die hij als uitgangspunt gebruikt. Bijvoorbeeld vragen naar de emoties van de afgebeelde vrouw. Is ze blij of verdrietig? Kijkt ze jou aan of kijkt ze naar buiten? Waarom is ze mooi en wat is er niet zo mooi aan haar?

Dat heeft inderdaad opgeleverd dat Sieberen werkt op groter formaat en dat hij meer oog heeft voor de details in het uiterlijk van de vrouw.

Als een deelnemer zelf kiest om iets te willen verbeelden, komt er, na enig zoeken, vanzelf een uitingsvorm die daarbij aansluit. Het maakt niet uit of het gaat om een schilderij, een film of een foto. Het kan zelfs blijven bij een gebaar of een woord, want ook dat is een verbeeldingsvorm.

Martin Brandsma

De Blauwe Roek
Museumplein 6
9203 DD Drachten
Telefoon: 0512 - 549002
www.deblauwerok.nl

KIK, een opmerkelijk initiatief in Overijssel

Dertien weken lang besteedde De Twentse Courant Tubantia door middel van een wekelijkse prijspuzzel aandacht aan kunst, gemaakt door mensen met een verstandelijke beperking. De krant werkte met deze lezersactie nauw samen met de Stichting Kwaliteit Investeren in Kwetsbaarheid, kortweg KIK. Een journalist van deze krant bezocht diverse ateliers in Twente en de Achterhoek, portretteerde kunstenaars en bracht hun werk voor het voetlicht. De lezer werd uitgenodigd mee te doen aan de puzzels, waarvan de opbrengst ten goede kwam aan de Stichting.

Nieuwsgierig naar de activiteiten, de doelstelling en de visie van de Stichting KIK spreek ik met de initiatiefnemer, de heer Jan Wegdam. Hij is voorzitter en secretaris van deze Stichting. Jan Wegdam vertelt dat hij met enkele anderen twee jaar geleden de Stichting KIK oprichtte. Dit was een logische stap voor hem, omdat hij zijn leven lang actief is geweest voor goede doelen. Als vader van een 36-jarige zoon met het syndroom van Down, die in De Losserhof in Twente woont, heeft hij zich altijd betrokken gevoeld bij de gehandicaptenzorg. Jarenlang was hij voorzitter van de Centrale Cliëntenraad van de Twentse Zorgcentra en zette hij zich in voor de Stichting Fonds, het steunfonds van deze Centra.

Jan Wegdam: "We zijn met niets begonnen en kijk nu..."

Foto: Caroline Bolscher-van Eeden

Imposant netwerk

Hij heeft daardoor 'het veld' goed leren kennen en bouwde een imposant netwerk op van geïnteresseerde overheidsinstellingen en bedrijven. Hij bezocht talloze ateliers en ontdekte de kunstwerken en het talent van mensen met een beperking. Opvallend is zijn uitspraak: 'In der Beschränkung zeigt sich der Meister'. Jan Wegdam is geboeid door de kunst gemaakt door mensen met een verstandelijke beperking. Met zichtbaar plezier toont hij de kunstwerken die hij in huis heeft. Enthousiast en met bewondering praat hij over de begeleiders in de ateliers, die onvermoede talenten tot bloei weten te brengen.

Solidariteit heeft altijd hoog in zijn vaandel gestaan. Hij kwam op de gedachte dat het talent van gehandicapte kunstenaars aangewend kan worden om met de opbrengst van hun kunst andere gehandicapten te helpen, zodat ook zij zich kunnen ontwikkelen. Deze visie is tevens het uitgangspunt van de Stichting.

Marktwaarde

Kunst heeft ook een marktwaarde, zag hij. De Stichting verhuurt, exposeert en verkoopt kunst, gemaakt in de ateliers van mensen met een beperking. KIK laat zich zien op kunstmarkten en braderieën en organiseert op verzoek van bedrijven tentoonstellingen, bijvoorbeeld bij jubilea. En er worden ideeën aan de hand gedaan zoals de lezersactie van de krant Tubantia. Daarnaast worden concerten gegeven ten bate van het goede doel.

Ook bedrijven zitten niet stil. Ze bieden zich aan als sponsor of ze helpen in praktische zin met het gratis drukken van folders of het vervaardigen van passe-partouts.

De opbrengst van alle activiteiten wordt geschonken aan de Stichting KIK. Deze laat het geld vervolgens ten goede komen aan projecten van welzijn en ontspanning voor de zeer kwetsbaren in de zorgcentra, waar de AWBZ geen vergoeding voor geeft.

Zo werd bijvoorbeeld de Stichting Paardrijden voor gehandicapten te Oldenzaal financieel gesteund. Kinderboerderij 'De Wollewei' van De Losserhof ontving een flinke gift. En er werd een tekentafel met speciale aanpassingen voor een kunstenaar aangeschaft.

Ook ambachtelijke producten

"We zijn met niets begonnen", vertelt Jan Wegdam. De eerste kunstwerken werden geselecteerd, in consignatie genomen en geëxposeerd bij een meubelbedrijf

in Oldenzaal. Deze eerste expositie was een daverend succes. Er werd veel verkocht, vooral aan bedrijven. Kunst vervaardigd door mensen met een beperking blijkt heel gewild te zijn, is de ervaring van de Stichting. Om aan de vraag van de markt te kunnen voldoen, ging de Stichting meer werk aankopen. Ook ambachtelijk vervaardigde producten als kaarsen, schalen of tassen werden voor verkoop aan de collectie toegevoegd.

Voldoende markt ondanks recessie

Veel ateliers zijn blij met de aankopen door KIK. Andere ateliers houden hun deur op een kier en stellen zich in de ogen van Jan Wegdam terughoudend op. De oorzaak daarvan is onduidelijk. Het is mogelijk dat de activiteiten van de Stichting gezien worden als een bedreiging van hun autonomie

of als kritiek op het beleid van de ateliers. Een betere communicatie tussen partijen, met begrip voor elkaars visie, lijkt volgens Jan Wegdam wenselijk. Het succes van de Stichting is vooral te danken aan de gedrevenheid van het bestuur, het enorme netwerk en de managementkwaliteiten van de voorzitter. Op mijn vraag aan Jan Wegdam, welke boodschap hij wil uitdragen antwoordt hij: "Er is heel veel ruimte voor wat we doen. Ik wil het maatschappelijk verantwoord ondernemen graag onder de aandacht brengen. Er is voldoende markt voor het goede doel, zelfs in deze tijd van recessie".

Caroline Bolscher-van Eeden

KIK
Wijntjeskamp 1
7576 Oldenzaal
www.kunstinkwetsbaarheid.nl

EEN WORKSHOP
POËZIE
ORGANISEREN?

ONTDEK DE KRACHT
VAN DE KUNSTENAAR

ANIMATIE
FILMPJES
MAKEN?

KERAMISCHE
PRODUCT LIJN
ONTWERPEN?

Voorbeelden van projecten waar werken met professionele kunstenaars de kwaliteit van het leven van de betrokken deelnemers op een verrassende manier verbetert, verandert en kleur geeft. Soms letterlijk.

Kunstenaars zijn immers in staat verder te denken. Zich te verplaatsen in de leefwereld van de ander. Zij zijn in staat om onverwachte verbanden te leggen. Om creativiteit te ontdekken of om fantasie te combineren met vakmanschap.

Zoekt u als organisatie naar een inspirerende en creatieve aanvulling op de zorg die u levert aan uw cliënten? Of heeft u zelf ideeën die u wilt realiseren?

Wij, Kunstenaars&CO, weten de weg. We hebben een groot netwerk van professionele kunstenaars. Samen met u selecteren wij de beste kunstenaars die aansluiten op uw wens of idee. Maar we doen meer. We denken ook mee over inhoudelijke en financiële invulling van projecten binnen uw organisatie.

Wilt u meer weten?
Of wilt u een afspraak maken?

Kijk op www.kunstenaarsenco.nl
of bel De Kunstenaarslijn: 0900 – 535 25 99.

KUNSTENAARS&CO

Galerie Amsterdam

Verkoop en verhuur van kunst

Lutmastraat 181-183
1073 GT AMSTERDAM
tel. : 020-5722770
fax : 020-5722770
website : www.kunstwerkplaats.nl
e-mail : galerieamsterdam@cordaan.nl
openingstijden : di t/m za 10.00-16.45 uur

Atelier 't Carillon

Markt 4
6041 EL ROERMOND
tel. : 0475-319619
fax : 0475-339827
e-mail : joyce.martea@daelzicht.nl
openingstijden : di t/m za 10.00-17.00 uur

De Wijde Doelen

*Grafiek en Keramiek Atelier
Linoleumsneden, zeefdrukken, ansichtkaarten,
oliepastels. Seriematige en vrije keramiek.*

Biltstraat 333
3572 AS UTRECHT
tel. : 030-2331836
fax : 030-2382387
website : www.wijdedoelen.nl
e-mail : info@wijdedoelen.nl
openingstijden : bezoek na telefonische afspraak

Jans Pakhuys

Voorheen Hof12Galerie

Grote Sint Jansstraat 4
3811 HX AMERSFOORT
tel. : 033-4611779
fax : 033-4613382
website : www.amerpoort.nl/janspakhuis
e-mail : janspakhuis@amerpoort.nl
openingstijden : di t/m za 11.00-17.00 uur en tijdens
kustkijkroute elke 3e zondag v/d maand
van 14.00-17.00 uur en op afspraak.

Atelier 'De Haagse School'

Westeinde 139
2512 GW DEN HAAG
tel. : 070-3453497
fax : 070-3453522
e-mail : atelierdehaagseeschool@planet.nl
openingstijden : dinsdag-, woensdag-, donderdag-, en
vrijdagmiddag 13.00-16.00 uur, één keer
in de maand op zaterdag geopend en op
afspraak

Galerie-Atelier de Kaai

J.A. van der Goeskade 65
4461 BJ GOES
tel. : 0113-222891
website : www.artotheek.be
e-mail : galeriedekaai@gors.nl
openingstijden : ma t/m vr 09.00-16.00 uur,
za 11.00-15.00 uur

Atelier Biesonder, Op de Bies

onderdeel van de koraalgroep

Hereweg 96
6373 VL LANDGRAAF
tel. : 045-5330860
e-mail : biesonderrepro@opdebies.koraalgroep.nl
openingstijden : ma t/m vr 09.30-12.15 uur en
13.30-16.15 uur

Galerie Atelier Herenplaats

Schiedamse Vest 56-58
3011 BD ROTTERDAM
tel. : 010-2141108
fax : 010-2133896
website : www.herenplaats.nl
e-mail : atelier@herenplaats.nl
openingstijden : ma t/m vr 13.00-17.00 uur

Toegepaste kunst

Een impressie van decoratieve kunstvoorwerpen

Veel DagActiviteitenCentra hebben schilderateliers. Een aantal heeft tevens een keramiekatelier en een flink aantal heeft werkplaatsen waar allerlei kunstzinnige voorwerpen worden gemaakt. Voorwerpen om te gebruiken, dus geen kunst. Of toch wel?

Kunst met een grote K of met een kleine? Amateur-kunstenaar of professional? Deze etiketten worden in (p)art regelmatig gebruikt als het gaat over beeldende kunst en de beoefenaars ervan. Is iemand pas een kunstenaar als hij of zij een opleiding heeft gehad? Of als hij van de opbrengst van zijn kunst kan leven? Is hij pas een kunstenaar als hij reflecteert op zijn werk en hij zijn ontwikkeling als kunstenaar kan plaatsen in de kunstgeschiedenis? Is spontane kunst, rechtstreeks vanuit de ervaring, kunst met een kleine k?

En dan is er nog het verschil tussen autonome of toegepaste kunst. Autonome kunst is kunst om de kunst. Die is er omdat kunst belangrijk is, voor de maker, voor de beschouwer, voor niemand speciaal en voor iedereen.

Het tegenovergestelde van autonome kunst is toegepaste kunst. Wat wordt daar onder verstaan? Dan gaat het om het toepassen van kunstzinnige middelen om gebruiksvoorwerpen een bepaalde schoonheid te geven. Zo wordt een functioneel ding tevens een mooi object, dat een decoratieve functie kan hebben.

Toegepaste kunst en Design

De term toegepaste kunst wordt tegenwoordig niet meer zoveel gebruikt, vaker spreekt men van design: het esthetisch vormgeven van functionele voorwerpen. Als het om Design en toegepaste kunst gaat, lijkt het ook te gaan om een grote of een kleine letter. Het lijkt of toegepaste kunst beschouwd kan worden als het huis-tuin-en-keuken mooier maken van de dingen. Design pretendeert een stapje verder te gaan. Doel van Design is het gebruik van een voorwerp te veranderen en te bevorderen. Niet alleen de functie maar ook de beleving van en identificatie met een product of

omgeving worden door design beïnvloed. Design voegt waarde, betekenis en kwaliteit toe aan een product. En daarmee is Design bijna autonome kunst geworden.

Het volgende voorbeeld verduidelijkt het verschil tussen toegepaste kunst en Design. In veel ateliers waar mensen met een handicap werken, worden vazen gemaakt. Soms worden deze met de hand gevormd, vaak worden ze in een mal gemaakt. Meestal worden ze ook beschilderd. Dat levert meestal een mooi gebruiksvoorwerp op, dat als decoratie menig huiskamer siert.

Een Design voorwerp echter begint vaak met een idee, een probleem. Hoe kan een ontwerper een kurkentrekker maken die handiger is dan alle andere kurkentrekkers en die tegelijkertijd zo'n mooie vorm heeft, dat hij niet eens zijn functie hoeft te vervullen om begerenswaard te zijn?

Martin Gomersbach,

Platte vaas - blauw, keramiek,
24 x 21 x 9 cm (boven)

Martin Gomersbach, Platte vaas -
geel/goud, keramiek,
24 x 21 x 9 cm (onder)

Foto's: Gerard van Rossum

Dit artikel wil niet een theoretische verhandeling zijn, maar een beeld schetsen van de grote hoeveelheid toegepaste kunstvoorwerpen die er in de ateliers voor mensen met een handicap worden gemaakt. Dat die worden gemaakt, heeft in de eerste plaats als achtergrond het bieden van een zinvolle dagbesteding. Hopelijk ook het ontwikkelen van creatieve vaardigheden en/of talenten. Maar bij elk atelier zal eveneens meespelen dat de opbrengst van producten een onmisbare aanvulling is op het budget.

Het is lastig om een goed beeld te krijgen van alle ateliers voor mensen met een handicap. Laat staan om een overzicht te hebben van dat wat ateliers maken op het gebied van toegepaste kunst. Maar hieronder in elk geval een impressie van dat wat er zoal gebeurt op dat gebied.

Linksboven:
design Alessandro Mendini,
Anna G., Kurkentrekker,
productie Alessi

Ateliers gericht op toegepaste kunst

Er zijn flink wat ateliers die allerlei keramische gebruiksvoorwerpen maken. Dat gebeurt o.a. in Het Atelier in Apeldoorn, in atelier Daeldersplak in Drogeham en atelier De Losserhof in Losser. Het gaat om een variëteit aan werkwijzen en producten. Om met de producten te beginnen: naast vazen worden veelal schalen en serviesgoed gemaakt. De verschillende werkwijzen zorgen voor unica of voor 'productie'. Een enkele deelnemer maakt unieke voorwerpen met de hand. Dat vraagt, behalve kunstzinnige vermogens ook technische vaardigheid. De vaas mag niet inzakken en moet stabiel kunnen staan en de voorwerpen moeten aan de onderkant voldoende vlak zijn.

Rechtsboven:
Robert-Jan Leppers, schaal,
fijne chamotte met effectglazuur,
35 x 15 cm
Foto: via De Losserhof

Onder:
Yvonne van de Wateris, aardewerk
gegoten door het atelier
keramiekA10: techniek
onderglazuur met glazuurpottlood,
transparant glanzend geglaazuurd
Foto: via KeramiekA10

Veel ateliers maken voorwerpen vanuit een mal, zoals dat ook gebeurde met de vaas van de Wijde Doelen. Het voorwerp wordt, nadat het uit de mal komt, verder afgewerkt en meestal beschilderd. Dat zorgt voor min of meer gelijke voorwerpen, maar die kunnen zowel in de beschildering als in de afwerking behoorlijk van elkaar verschillen (zie afbeelding pag. 16). Dat levert een mooie variëteit op, waardoor de kopers toch het idee hebben van een uniek voorwerp. Voor veel/sommige deelnemers is het lastig om de wand dun te houden. Het gebruik van veel klei maakt dat de vaas zwaar wordt in gewicht en ook visueel wat lomp. Dit lijkt vooral een kwestie van technische vaardigheid, de moeite waard dus om dat verder te ontwikkelen.

Tevens wordt serviesgoed, soms afkomstig uit de fabriek, soms zelf gegoten, beschilderd. De vorm is dan weliswaar uniform, maar de afbeelding op het kopje of bord is elke keer anders. Dit gebeurt o.a. in de Kunstwerkplaats in Amsterdam.

Het is het meest productiematig als een kunstwerk in een fabriek wordt afgedrukt op bepaalde keramische voorwerpen. Vaak gebeurt dit in opdracht van een bepaald bedrijf dat een mooi relatiegeschenk wil laten maken. Zo heeft bijvoorbeeld Atelier De Ruimte in Assen senseobekkers door Schoonhoven Keramiek laten maken, waarvoor een deelnemer van het atelier de afbeelding leverde.

Begeleider/kunstenaar Elbert Hop werkt aan dit soort producten vanuit het concept 'HumanArt meets design'. Zijn doel is het om kunstwerken van kunstenaars met een handicap om te zetten in mooie design voorwerpen met technieken die door mensen 'zonder' handicap zijn ontwikkeld. Op deze manier wil Hop het kleurrijke en menselijke aspect terugbrengen in design voorwerpen, die vaak kil industrieel zijn vormgegeven. De zeer professionele uitgevoerde monumentale kunstwerken zijn natuurlijk bij verkoop een geweldige bron van inkomsten voor het atelier en iets waar iedereen ontzettend trots op is. Wat in elk geval bij de twee genoemde voorbeelden heel goed is gelukt.

Een prachtig voorbeeld van het gebruiken van een kunstwerk op een gebruiksvoorwerp is het vloerkleed dat atelier ArtCrew uit Hardenberg heeft laten maken. De deelnemer/kunstenaar Martin van der Velde maakt min of meer abstracte tekeningen met o.a. oliekrijt. Eén van zijn tekeningen is door een bedrijf omgezet in een ontwerp voor een tapijt, dat vervolgens door een fabriek is uitgevoerd. Het resultaat is werkelijk prachtig, een lust voor het oog. Het kleed is warm door de hoge pool en de dichtheid van de draad en gloedvol door de kleurenpracht en door de degelijkheid van de uitvoering. Een kleed dat iedereen in zijn huiskamer wil hebben, aan de wand of op de vloer.

Daarnaast worden er in de kunstwerkplaatsen allerlei andere voorwerpen beschilderd, bijvoorbeeld stoelen. Deze worden omgetoverd in sprookjesachtige hebbedingen, een vrolijke aanvulling voor serre, keuken of kinderkamer. De Diezijn-groep van Het Bakhuus, een atelier in Epe, houdt zich voornamelijk bezig met kinderkamerkunst. Zij pimpen oude meubels op tot eigentijdse, fantasierijke en eigenzinnige meubelstukken voor de kinderkamer, inclusief bijpassende decoraties, lampen en sfeerlichtjes.

Linksboven:
Senseobekers, porselein, set van 2 stuks, in opdracht van De Leite in Assen. Het kunstwerk is gemaakt door Atelier De Ruimte in Assen.
Foto: via Schoonhoven Keramiek

Links onder:
Vloerkleed naar tekening van Martin van de Velde
Foto: via ArtCrew

Rechts onder:
Eigenzinnige meubelstukken gedecoreerd door deelnemers van Het Bakhuus
Foto: via Het Bakhuus

Behalve het vloerkleed is er in ArtCrew een tegeltableau van twaalf tegels gemaakt, waarop eveneens een kunstwerk is afgedrukt. Een mooi concept voor keuken of badkamer, vrolijk en uniek.

Het assortiment kan zeker nog worden uitgebreid met spiegels, versierd met een mozaïek rand. Of met beschilderde bloempotten, vrolijk gedecoreerde theedozen of vilten sjaals. Vaak aardige voorwerpen, die menigeen zichzelf of een ander graag cadeau doet. Maar het is de vraag of we dan nog kunnen spreken van toegepaste kunst.

voor de spoorwegen een symbool voor de kracht van de eerste stoomlocomotieven (zie pag. 23). Tevens maakte het atelier in het kader van de Olympische spelen in China een grote Chinese draak.

Ook de scheidslijn tussen autonome en toegepaste kunst is niet groot. Dat blijkt uit de hoeveelheid keramische objecten, die in de ateliers wordt gemaakt. De keramische tempel die Ralph van Noort van het atelier De Hoeve in Hilversum maakte, is daar een mooi voorbeeld van. Het is zeker geen gebruiksvoorwerp, maar ook geen kunst om de kunst. Het heeft een decoratieve functie, zoals de meeste andere voorwerpen van keramisten. En daarmee is het, net als de keramische gebruiksvoorwerpen, toegepaste kunst.

Hetzelfde geldt voor de voorwerpen van papier-maché. In de ateliers van Abrona worden niet alleen papier-maché schalen gemaakt, maar ook allerlei fantasiebeesten in behoorlijk grote formaten. Zo werd bij de opening van een tentoonstelling van Abrona in het Spoorwegmuseum een grote papier-maché adelaar opgehangen bij de expositiewagon. Een mooie aanvulling, want deze vogel was

De dagbesteding zorgt ervoor dat veel deelnemers op een zinvolle manier bezig zijn. Sommigen maken vrolijke hebbelingen. Anderen zijn kunstzinniger en maken toegepaste kunstvoorwerpen. Weer anderen hebben artistieke talenten en maken kunst. Laat de toeschouwer zelf maar bepalen of dat met een grote of een kleine K is.

Klaaske de Vos

Linksboven:

Niels van Teeseling, beschilderde zijde met vilt, omslagdoek
Foto: via Atelier Apeldoorn

Rechtsboven:

Ralph Noort, Tempel 1, keramiek,
28 x 23 x 23 cm
Foto: Gerard van Rossum

Rechtsonder:

Immense, kleurrijke draak van papier-maché
van Atelier Tracé, Abrona
Foto: Natalie Overkamp

Theater Maatwerk organiseert het eerste V.A.T. festival

Met Value Added Theatre - Internationaal festival van bijzondere theater- en dansproducties (V.A.T.) heeft Nederland er een bijzonder festival bij. Acteurs en dansers met een verstandelijke of lichamelijke beperking staan er in de spotlights. Zij spelen van 27 tot en met 29 april in Lantaren Venster in Rotterdam. Het Rotterdamse Theater Maatwerk heeft zes gezelschappen uit Europa uitgenodigd. Deze theatergroep maakt sinds 1987 voorstellingen met acteurs met een verstandelijke beperking. De groep brengt elk jaar één of meer nieuwe producties en is regelmatig te vinden op festivals als Oerol en Lowlands. Naast voorstellingen voor het brede publiek biedt V.A.T. theatermakers, programmeurs, studenten en alle andere geïnteresseerden een programma van inleidingen, salons en workshops. Onderwerp van gesprek is het maken van theater met mensen met een beperking.

Foto: via Brandt communicatie

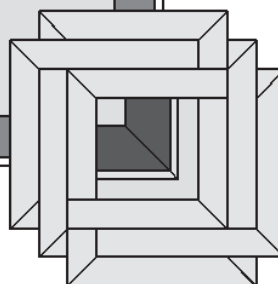
Value Added Theatre – internationaal festival van bijzondere theater- en dansproducties (V.A.T.)

Data: maandag 27 t/m woensdag 29 april 2009
Locatie: Lantaren/Venster, Gouverneestraat 133, 3014 PM Rotterdam
Tijden: 15.00 uur (kindervoorstellingen), 19.30 en 21.00 uur
Prijzen: € 12,50 per voorstelling, € 5 per kindervoorstelling. Salons, inleidingen etc. zijn gratis.
Meer informatie: www.vatfestival.nl en www.lantaren-venster.nl

LIJSTENMAKERIJ

VAN ECKEVELD

sterk in inlijstwerk

Lijstenmakerij van Eckeveld
Tuindorpweg 51
3951 BE Maarn
Tel 0343-441310

Voor al uw inlijstwerk
en ophangsystemen

Nieuw in de Special Arts collectie

Mariëtte Keune

Mariëtte Keune, De drakenboot, acryl, 35 x 50 cm

Foto: Gerard van Rossum

De collectie van de kunstuitleen bevat nu ruim 3200 kunstwerken. Maandelijks worden werken toegevoegd, zoals onlangs schilderijen van Mariëtte Keune.

Mariëtte Keune woont nu ongeveer twee jaar in het Thomashuis in Molenhoek. Door haar verhuizing was het niet meer mogelijk om te blijven werken op het Bont Palet in Zaltbommel. De afstand was te groot. Nu heeft ze een eigen atelier in de serre van het Thomashuis waar ze regelmatig haar eigen exposities organiseert. De Drakenboot is een werk uit de tijd van het Bont Palet. De kunst van Mariëtte viel hier op doordat zij haar fantasie feilloos kan vertalen op het doek. Alles wat

zij maakt krijgt een geheel eigen gezicht. Fantasie dieren, het bos, de spoken de heksen en de trollen komen tot leven in haar werk. De sierlijke lijnen en krullen zijn kenmerkend voor Mariëtte. Haar eigen verhaal in dichtvorm maakt haar kunst compleet en geeft het een extra dimensie.

Els Peters
Atelier 'n Bont Palet

Mariëtte Keune
Stationsstraat48
6584 AW Molenhoek

Atelier 'n Bont Palet
Nieuwe Tijningen 9
5301 DA Zaltbommel
Telefoon: 0418 -513333

Agenda

GELDERLAND

Expositie

Ermelo, t/m 02-05-2009

Bewegingsvrijheid

In Ateliers en Galerie Leonardo da Vinci te Ermelo is de expositie 'Bewegingsvrijheid' te bezichtigen van Jelle Onverwagt, houtsculpturen en Roel Heijmans, schilderijen. Beide kunstenaars zijn autodidact. Voor uitgebreidere informatie over deze kunstenaars verwijzen wij u graag naar de nieuwsbrief op de website van Leonardo da Vinci.

Locatie: Leonardo da Vinci ateliers en galerie, Stationsstraat 72 te Ermelo.

Openingstijden: werkdagen van 10.00-17.00 uur en zaterdags van 12.00-16.00 uur.

Voor meer informatie:

tel. 0341-495568

email: info@leonardodavinci-kunst.nl

www.leonardodavinci-kunst.nl

Nijmegen, t/m 30-04-2009

EXPODVleugel

Er heeft een verrassend samenwerkingsproject 'Vrije Vogels' plaatsgevonden tussen beeldend kunstenaar Jan Hein van Rooy uit Beuningen en vier kunstenaars met een verstandelijke beperking van Atelier Matisse te Wijchen. Zo heeft Van Rooy een workshop droge-

naald-techniek - met een scherp voorwerp worden er voorstellingen in een metalen plaat gekrast en daarna met inkt ingewreven, afgeslagen en afgedrukt - verzorgd binnen atelier Matisse. Een aantal kunstenaars was zo enthousiast dat zij gedurende twee jaar samen met Van Rooy aan de slag zijn gegaan. Hetgeen o.a. resulteerde in een gezamenlijk werk. Het was een groot succes. Op dit moment kunt u de expositie 'Vrije Vogels' bezichtigen in de D-vleugel van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, Kapittelweg 33 te Nijmegen. Voor meer informatie: tel. 024-6487152 mozaiek@driestroom.nl www.driestroom.nl

UTRECHT

Excursies

Diverse plaatsen, t/m september 2009

Excursieprogramma Kubes

Stichting Kubes (kunst en cultuur voor blinden en slechtzienden) stelt al jaren excursieprogramma's samen. Ze zijn er wederom in geslaagd om voor 2009 een gevarieerd programma samen te stellen.

Voor meer informatie:
tel. 030-2511901 (info en aanmelding)
kubesactiviteiten@anderslezen.nl
www.kubes.nl

Expositie:

Zeist t/m 31-03-2009

Napret en voorschouw

De publieksoening van de door Stichting KUBES georganiseerde bijzondere tentoonstelling 'Napret en voorschouw' in het kader van 'make a difference day'. vond plaats op 21 maart jl. in het Kunstenhuis de Werkschuit/Kunstuitleen Zeist. Ook was er een besloten voorrondeleiding en een workshop steen bewerken in aanwezigheid van Hare Majesteit Koningin Beatrix.

Deze expositie bestaande uit diverse beelden van hardsteen, keramiek, albast, hout e.d. en werken in het platte vlak (foto's en schilderijen) evenals literaire uitingen van 13 blinde en slechtziende kunstenaars zal te zien, te horen en al het ruimtelijk werk ook te betasten zijn. Locatie: Egelinglaan 2 b in Zeist.

Voor meer informatie:
tel. 030-6958393
www.werkschuit.nl

*Wijk bij Duurstede
05-04-2009 t/m 07-06-2009*

De kunst van het anders zien XI

In Museum Dorestad aan de Wijk bij Duurstede kunt u de expositie 'De kunst van het anders zien XI' zijnde een vervolg op de expositie 'Napret en voorschouw' bezoeken. De expositie is echter uitgebreid met meerdere werken.

Locatie: Muntstraat 42 te Wijk bij Duurstede.

Voor meer informatie:
tel. 0343-571448 (Museum Dorestad)
tel. 030-2318438 (Stichting KUBES werkdagen van 19.00-21.00 uur)
kubesactiviteiten@anderslezen.nl
www.kubes.nl

ZUID-HOLLAND

RE-ACT

Onder de naam 'RE-ACT' is bij Atelier Herenplaats van 20 jeugdige talenten werk tentoongesteld. Tijdens de museumnacht op 7 maart jl. heeft het publiek haar winnaar gekozen.

Voor meer informatie:
tel. 010-2141108
atelier@herenplaats.nl
www.herenplaats.nl

BELGIË

Exposities

Gent (B), t/m 12-4-2009

Het Spel van de Waanzin

Museum dr. Guislain en Filmfestival Gent presenteren 'Het Spel van de Waanzin', over gekte in film en theater.

Waanzin is taboe, maar fascineert mateloos. Deze dubbelzinnige houding zet aan tot spel: we fantaseren, ontvluchten en dollen er op los. Het Spel van de Waanzin verkent de gespeelde gekte in filmfragmenten, beelden van theaterstukken, historische schilderijen, miniatuurtheaters, art brut en hedendaagse kunst. Archetypes als de nar, de hysterische vrouw, de gekke dokter, de gestoorde vorst en de gevaarlijke gek passeren de revue. Herkennen wij geen aspecten van onszelf in deze stereotiepe gekken? Er wordt zowel gefocust op het theatrale van de waanzin als het therapeutische van het theater. De scène wordt belicht als een plaats voor gekte, ritueel en genezing. Voor meer informatie:
tel. 00.32.092163595
info@museumdrguislain.be
www.tussenlichaamengeest.be

Workshops:

*Boekhoute (B)
10-7-2009 t/m 7-7-2009
22-7-2009 t/m 29-7-2009*

Vakanties Stichting ZO

Creatieve vakanties voor iedereen met een verstandelijke beperking. ZO! Wil je graag logeren in een kasteel? Heb je zin in toneelspelen, dansen, schilderen, muziek maken, verkleed en schminken? Ga dan in de zomer 2009 mee met ons naar het prachtige Kasteel Ter Leyen in Boekhoute in België. Twee weken van 10 t/m 17 juli en 22 t/m 29 juli. Voor meer informatie:
tel. 0344-654444
info@stichtingzo.nl
www.stichtingzo.nl

Wie Prokkelt er mee?

Prokkeltweedaagse 12 en 13 juni 2009

Ook zo'n zin in prokkelen? Prokkel? Prokkel staat voor 'prikkelende ontmoeting' tussen mensen met en zonder verstandelijke beperking. Prokkel is het thema van de verstandelijk gehandicapten tweedaagse, die dit jaar op vrijdag 12 en zaterdag 13 juni gehouden wordt. Dan zullen allerlei activiteiten plaatsvinden, variërend van samen fietsen tot het rondleiden door bijvoorbeeld een zorginstelling door/met verstandelijk gehandicapten.

Prokkel

Verstandelijk gehandicapten 2daagse

Prokkel en kunst gaan goed samen. Dat vindt Special Arts ook en daarom werkt de stichting samen met Prokkel om van 12 en 13 juni inspirerende en bijzondere dagen te maken. Beide organisaties zouden het geweldig vinden als tijdens die tweedaagse de ontmoeting tussen enerzijds mensen met een beperking, werkend in de ateliers of in de centra voor de kunsten en anderzijds belangstellenden van buiten, centraal zou staan. Die ontmoeting kan inhouden dat mensen van buiten komen kijken, maar mogelijk kunnen ze ook deelnemen aan het schilderen of boetsen, samen met de mensen met een beperking. Hieronder vinden ateliers en centra voor de kunsten een aantal suggesties hoe ze die deelname vorm zouden kunnen geven.

Workshops

Voor veel mensen is schilderen door gebruik te maken van een schildersezal niet vanzelfsprekend. Organiseer een workshop waar het publiek kennis kan maken met de basisbeginselen van deze techniek.

Veel van uw eigen kunstenaars maken erg mooie schilderijen en kunnen zo'n workshop verzorgen. Vooral als ze daarbij enige ondersteuning krijgen.

Beschilderen van borden

Laat bezoekers en deelnemers in kleine groepjes schilderen of tekenen. Misschien lukt het een stapel witte borden te organiseren en kunnen de deelnemers samen een eigen bord beschilderen. Maar ook stoeptegels lenen zich daar heel goed voor, zoals Prokkelaars in Apeldoorn hebben gemerkt. Daar heeft de gemeente de tegels geleverd, een schildersbedrijf de verf en een lokale amateurschildergroep de begeleiders. De gemeente was zo enthousiast dat ze daarna de tegels in een fleurig patroon in de stoep hebben gelegd.

Kunstveiling

Organiseer op zaterdagmiddag een kunstveiling. De bezichtiging kan al op de vrijdag daarvoor plaatsvinden (12 juni). Maak een mooi veilingboekje, met daarin alle kunstwerken die verkocht gaan worden. Betrek de plaatselijke pers erbij en vraag hen een voorschouw te doen. Vraag een lokale bekende persoonlijkheid het eerste bod uit te brengen.

Montmartre

Bied bezoekers de gelegenheid een portret van zichzelf te laten

schilderen. De kunstenaars van uw eigen atelier kunnen daaraan meewerken. Maar u kunt ook andere amateurs of kunstenaars uitnodigen mee te doen. Om de toeloop van het aantal bezoekers te stroomlijnen kunt u werken met twee of drie rondes per dag, die u vooraf bekend maakt via affiches, aankondigingen in de krant en de website.

Om het nog aantrekkelijker te maken, biedt u elke vijfde of tiende bezoeker een gratis portret aan, aan de anderen kunt u eventueel een klein onkostenvergoeding vragen.

Deelname aan deze tweedaagse levert heel wat op. Namelijk meer bekendheid bij het publiek, mogelijk meer deelnemers of cursisten en mogelijk ook meer kopers van producten en/of huurders van de kunstwerken. En alle activiteiten in het kader van Prokkel worden op de gelijknamige website van Prokkel geplaatst, zodat ze onder de aandacht van een breed publiek worden gebracht.

Wil je mee prokkelen?

Bel of mail dan naar Special Arts: k.devos@specialarts of 0343 - 420444.

Of neem contact op met Prokkel: info@prokkel.nl

Kies voor een prikkelende ontmoeting! Ga voor Prokkel!

*Klaaske de Vos
directeur Special Arts*

De Muze in de trein

Een bijzondere tentoonstelling op een bijzondere plaats!

Ik heb dierbare herinneringen aan het Spoorwegmuseum in hartje Utrecht. Als jongetje van 8 jaar, die machinist was van een met kwartjes en dubbeltjes bij elkaar gespaarde modeltrein, liep ik daar te watertanden van al die geweldige en statige stalen rossen met hun imposante stoomketels en felrode drijfstanden. Nu tientallen (jawell!) jaren later loopt het water me weer in de mond: wat een multi-media-ervaar-het-maar-tijdmachine is dat museum geworden. Fantastisch! Wat valt hier veel te genieten. Maar ik kwam eigenlijk voor iets anders...

Linksboven:

Een kleurige adelaar als wegwijzer

Foto: via Spoorwegmuseum

Rechtsonder:

Een oude posttrein als

tentoonstellingsruimte

Foto: via Spoorwegmuseum

Tussen al die krachtpatserij van staal en gietijzer trof ik een bescheiden maar in het oog springende collectie schilderijen aan met als thema 'om en nabij het spoor'. Een kleurige vogel wees me de weg. Hij hing uitnodigend boven de ingang van een mooie, donkerrode, oude posttrein die smaakvol en behendig als kleine tentoonstellingsruimte was ingericht. Mooi uitgelicht hingen hier de kleurige schilderijen van de kunstenaars van de Abrona ateliers.

Hoe het zover gekomen was? Dat is het verhaal van een bijzondere ontmoeting. Bijzondere ontmoetingen zijn immers vaak het begin van mooie dingen. De kunstenaars van Abrona brachten namelijk een bezoek aan het museum en werden bij deze gelegenheid rondgeleid door Paul van Vlijmen, de directeur van het Spoorwegmuseum.

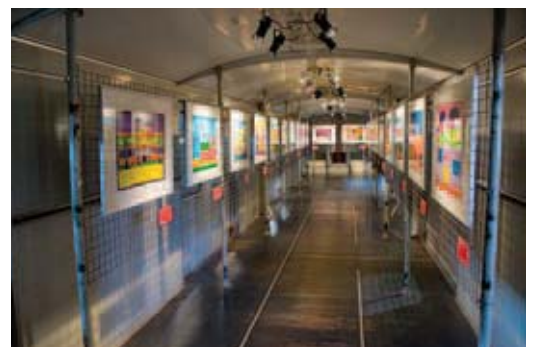
Deze rondleiding werd een hartverwarmende ontmoeting en leidde tot een uitnodiging van Van Vlijmen om te exposeren in de posttrein onder de titel 'Kleurrijke Sporen'. Zo ontmoette de ene passie de andere ... het spoor en de schilderkunst ... de techniek en de muze.

Voor de kunstenaars van de Abrona ateliers is het exposeren een deel van hun kunstzinnige ontwikkeling. Het was dus een uitgelezen kans om 'tussen de rails' mooi 'uit de verf' te komen.

De tentoonstelling werd geopend door Paul van Vlijmen en Klaaske de Vos, directeur van Special Arts. Wat mij betreft vanzelfsprekend, want dat is precies wat Special Arts wil uitdragen. Kunst van mensen met een beperking midden in de samenleving, toegankelijk voor iedereen, niet exclusief maar verbindend. Kunst om van te genieten, zomaar, onverwachts tussen de treintjes.

Gerben van Riel

directeur van de Christelijke School voor SO en VSO-ZMLK De Schakel in Kampen

Koorenhuis in Den Haag met cursussen op maat

Bevlogenheid in het Koorenhuis

Het Koorenhuis biedt tal van cursussen aan op het gebied van muziek, beeldende kunst, foto/film/video, nieuwe media, theater, dans en literatuur. Binnen deze cursussen is er nog veel variatie mogelijk. Ongeveer 400 docenten en 6000 cursisten bevolken wekelijks dit centrum. Een groot centrum, maar dat zou niet zo bijzonder zijn, als er niet een relatief groot deel van de cursisten 'speciaal' zou zijn.

Er is vandaag weinig plaats in de gezellige foyer van het Koorenhuis, het Centrum voor de Kunsten in Den Haag. Eric Schulp, hoofd muziek en initiatiefnemer van een bijzondere benadering van kunst voor mensen met een beperking verontschuldigt zich bijna. "Zo druk is het er niet altijd", zegt hij. We lopen door een gedeelte van het oude gebouw naar zijn kamer waar hij me wat meer over het wel en wee van het Koorenhuis vertellen zal. Tijdens die dwaaltocht door de gangen gaat het door me heen dat oud en nieuw elkaar hier mooi gevonden hebben. Aan alle kanten zijn muziekinstrumenten te horen, dreunen de conga's en voel je de bedrijvigheid. Net zoals hier eeuwen geleden heel andere bedrijvigheden plaatsvonden. Kom binnen in het gebouw waar 'iedereen zonder beperking kan genieten van kunst'.

Ontstaan van een specifieke situatie

Zo'n zeventien jaar geleden besloot Eric Schulp meer te gaan doen met een aanbod voor mensen met een beperking. Het Koorenhuis had net een fusie achter de rug tussen de Stedelijke Muziekschool en het Centrum voor Kunstzinnige Vorming. Alle kunsten kwamen vanaf dat moment op één plek samen in Den Haag. Een goed tijdstip dus voor bezinning op de toekomst van het Koorenhuis.

Een klein groepje mensen met een beperking had al een plaats gekregen in de voorlopers van dit centrum voor de Kunsten, maar de tijd leek rijp om meer te doen. Vanaf dat moment bouwde Eric met zijn docenten aan een uniek project dat tot dit moment bijzonder lijkt in

de Nederlandse aanpak van 'kunsten voor iedereen'.

De aanpak van het Koorenhuis

Vanaf het begin bleek de vraag 'pakken we het geïntegreerd aan, of kiezen we voor aparte groepen van leerlingen' cruciaal en deze vraag is nog steeds actueel. Hoe meer integratie, hoe meer acceptatie; dat lijkt een bijna niet te bestrijden opvatting. Toch ligt het niet zo eenvoudig, volgens Eric. Hij heeft missers ervaren, met name als er twee verschillende soorten beperkingen in één groep vertegenwoordigd zijn. Zo kan een leerling met een autistische stoornis er op een gegeven moment genoeg van krijgen om 'sociaal' te moeten doen naar iemand met het syndroom van Down. En een persoon met het syndroom van Down kan bijvoorbeeld als storend ervaren worden door de moeite die hij heeft met het onthouden van de aangereikte gegevens. Ook de plaatsing van een kind met een beperking in een 'gewone' groep kan dit soort frustraties opleveren.

Het Koorenhuis biedt kunsten

voor iedereen

Foto: via Koorenhuis

Tevens stuit men soms op problemen met integratie binnen een groep met kinderen die allen een beperking hebben. Ook daarin zijn er personen die er geen zin in hebben om met een kind met bijvoorbeeld een meervoudige beperking te werken.

Al dit soort confrontaties liggen natuurlijk gevoelig, maar met veel gesprekken en uitleg komt er meestal wel een oplossing.

Vanaf het allereerste begin is de integratie binnen het Koorenhuis er als het ware in gebakken. Het is normaal dat mensen met een beperking op hun eigen wijze aan de sociale evenementen meedoen. Soms ook zonder dat die persoon voor dat sociale evenement is uitgenodigd. Maar dat levert gelukkig nooit een echt probleem op. Volgens Eric Schulp is er eigenlijk maar één probleem: door het succes rijst de vraag of er niet een keer 'nee' gezegd moet gaan worden vanwege geldgebrek. "Eigenlijk is de grootte van deze specifieke groep tegelijkertijd de zwakte, want in ons hart willen we dat 'iedereen' kan meedoen."

Uitgangspunten

Een aantal kinderen met een beperking volgt een programma rondom muziek. Beleving, genieten, gevoel en passie zijn woorden die als uitgangspunt dienen voor deze vorm van muziek leren. "Ik zag direct al het enorme genieten van die kinderen", zegt Eric Schulp, "en daardoor kreeg ik er een bepaalde fascinatie voor. Deze kinderen worden op een andere manier geraakt dan ik was gewend. Op grond daarvan zocht

ik met collega's naar de specifieke ingang bij elk kind." Dat maakt dit werk zo boeiend en tegelijkertijd is het daardoor ook erg intensief. Het Koorenhuis werkt dan ook niet met een bepaalde methode, zoals de 'kleurmethode', waarbij met kleuren geleerd wordt hoe muziek te maken, maar de docenten zoeken naar dat wat aanslaat. Dat betekent eclectisch te werk gaan, maar vooral goed naar de kinderen kijken. Een vaste methode zoals de kleurmethode levert vaak wel een technisch resultaat op, maar door alleen de toetsen in te drukken ontstaat nog geen beleving, terwijl dat de essentie van de aanpak moet vormen. Vaste, tevoren bepaalde structuren als middel om bijvoorbeeld autistische kinderen muziek aan te leren, worden door het Koorenhuis niet gebruikt.

De kern van de aanpak ligt in het zoeken naar de essentie van elk individu, naar de ingang en de uitgang. "Hierdoor kunnen ze een leuke hobby uitoefenen en dat maakt hun leven zo veel rijker en gevarieerder", zegt Eric. Het hoogtepunt is de uiteindelijke presentatie, op het podium staan "is immers iets geweldigs". Bovendien gaat er een aantrekkingskracht van uit, het is een wervende activiteit, want kennissen en vrienden willen ook mee doen. Het uitgangspunt bij de optredens is dat iedereen mee mag doen. Er wordt dan geen kwaliteitscriterium gesteld, er is plaats voor elke progressie. Als een kind na een jaar twee extra klanken goed beheerst, is dat net zo'n grote verdienste als elke andere.

De geheimen van succes

Het Koorenhuis krijgt regelmatig vragen uit heel Nederland hoe het komt, dat meer dan honderd leerlingen met een beperking hun weg gevonden hebben binnen het Centrum. Met andere woorden: wat is het geheim van het Koorenhuis? De oplossing van het geheim ligt in feite erg voor de hand, maar dat wordt blijkbaar niet door iedereen gezien.

Eric: "Zoek naar wat iemand wil, naar wat iemand leuk vindt!" Met die kennis kijkt een groep docenten, soms aangevuld met muziektherapeuten, per kind wat er mogelijk is. Dat kost veel voorbereidingstijd, maar het levert ook veel op. Op grond daarvan wordt een kortlopend traject van enkele maanden uitgezet, waarbij rekening wordt gehouden met de wensen en mogelijkheden van ieder individu. De relatief kleine groep van honderd leerlingen met een beperking op zesduizend 'gewone'

Voorstelling 'Toveren en magie',

juli 2008

Foto: via Koorenhuis

leerlingen is een krachtige motor voor het Koorenhuis. Mensen met een beperking houden je een spiegel voor; ze voelen vaak heel veel aan. Ze zijn erg sensitief en geven rechtstreekse commentaren die waardevol kunnen zijn voor het hele proces.

Een ander deel van het geheim van het succes ligt in het feit dat de docenten erg bevlogen zijn. "Iedereen heeft talenten", zegt docent André Mosis. "Ik begin lessenseries stevast vanuit de denkwereld van de cursist. Ik geef ze de ruimte." "Maar wij zijn niet de goeroe, niet het orakel," benadrukt Eric Schulp nog maar eens. Het Koorenhuis is natuurlijk ook in de traditie geworteld. Maar tegelijkertijd gaat men tegen de regels in waar dat noodzakelijk is, zeker voor deze specifieke groep kinderen.

De gemeente Den Haag

De gemeente Den Haag is positief over dit beleid, er is daadwerkelijke belangstelling voor dit specifieke cursusaanbod vanuit het Centrum. Naast belangstelling is er ook ondersteuning op gemeentelijk niveau, die zichtbaar is geworden in een website voor 'mensen met een handicap', www.denhaaghandicap.nl. Door deze website wil de gemeente Hagenaars informeren, inspireren en activeren in sport, cultuur, werk en vrijetijdsbesteding.

Den Haag organiseert jaarlijks een festival rondom dit thema en 25 april a.s. vindt dit evenement plaats in het Koorenhuis. Optredens, workshops, lezingen en exposities gaan daar een beeld geven van wat er met en voor gehandicapten allemaal kan.

Toekomst

Naast muziek is er in het Koorenhuis plaats voor beeldende kunsten, dans en fotografie. Daarmee komt een grote wens van de 'ontwikkelaars van de muzikale benadering van de mens met een handicap' uit.

In de steeds complexere wereld huldigt het Koorenhuis het principe van 'luisteren naar mensen'. Deze aanpak spreekt blijkbaar enorm aan, getuige het groeiend aantal deelnemers en de belangstelling van buiten voor deze bijzondere werkwijze door bevlogen mensen.

Kees van Meel, theaterrecensent

Koorenhuis
Postbus 857
2501 CW Den Haag
Telefoon: 070 - 3422722 (algemeen)
E-mail: info@koorenhuis.nl
www.koorenhuis.nl

Het gebouw

Het lijkt wonderlijk, dat dit gebouw van eeuwen een metamorfose heeft ondergaan van korenopslagplaats naar centrum voor Kunst en Cultuur. Aan de Prinsegracht, in het centrum van Den Haag, moest indertijd van de magistratuur een waardig gebouw komen, ook al was er in principe slechts een overdekte marktplaats nodig waar granen, erwten en bonen konden worden verhandeld. De bouw ervan startte in 1662 en in 1663 mocht het officieel in gebruik genomen worden. De handel in koren, onder de nog zichtbaar gebleven bogen, bleef tot ver in de negentiende eeuw.

En, wonderlijk genoeg, zetelde er al een voorloper van het huidige Koorenhuis op de bovenverdieping, waaronder het kunstschildergilde Pictura. Vanaf het einde van de zeventiende eeuw had het gebouw al een zekere sociale en culturele functie. Vanaf 1973 kwam het Koninklijk Conservatorium in het gebouw en daarna de Stedelijke Muziekschool. In 1992 vestigde het Koorenhuis zich er, het centrum voor Kunst en Cultuur.

Het Koorenhuis is een gebouw van eeuwen dat een metamorfose heeft ondergaan van korenopslagplaats naar centrum voor Kunst en Cultuur
Foto: via Koorenhuis

Van de kunst en het behang...

Een expositie bij Brok Interieur Hengelo

Een aantal keren per jaar nodigt Woon Interieur Brok kunstenaars uit om te exposeren. In het smaakvolle, drie verdiepingen tellende pand in het centrum van Hengelo is de top aan meubeldesign en verlichting te bewonderen. "Deze exposities zijn traditie geworden", zegt eigenaar Jeroen Brok. Niet alleen reguliere kunstenaars pakken hun kans om hier te mogen 'hangen', ook ateliers voor kunstenaars met een beperking zijn geen onbekenden in dit pand. Vier jaar geleden, bij de heropening, was er werk van Atelier Artistiek uit Hengelo. Daar heeft Jeroen Brok goede herinneringen aan. Hij had dan ook geen moeite met het verzoek van Dagcentrum de Schoolstraat en Atelier Artdesch uit Almelo om te mogen exposeren. Mits het natuurlijk met wonen te maken had.

Linksonder:

Papier-maché schaal (diameter 45 cm) gemaakt bij Dagcentrum Schoolstraat

Foto: Caroline Bolscher-van Eeden

Rechtsboven:

Arnold Fietje, Huiskamer, acryl op doek, 100 x 100 cm, Atelier Artdesch

Foto: Caroline Bolscher-van Eeden

Het werd een prachtige expositie. Naast schilderijen, collages en papier-maché objecten kregen ook allerlei kleurige producten van textiel, zoals sierkussens, tassen en shawls een plek in de winkel. In totaal circa 300 artikelen, schat Jeroen Brok.

De expositie, die op 21 maart eindigde, verliep heel succesvol. Op een aparte tafel ligt nog de inschrijfmap voor aankoop en folders van de ateliers ter inzage. Daaruit blijkt dat er veel werd verkocht; ruim een derde van de aanwezige werken. Het publiek reageerde met bewondering en was vooral verrast te horen dat het werk door mensen met een handicap gemaakt was. Het lukte om de tentoonstelling zó in te richten dat de designmeubelen en de kunstwerken elkaar versterkten, zelfs optilden. Een prachtig geheel. De kijker voelde zich uitgenodigd om ook de kleinere objecten, zoals sierkussens, geweven shawls en tassen, te ontdekken. Dit was precies de bedoeling en sloot aan bij de visie van Jeroen Brok, die meent, dat wonen beleven moet zijn. Al met al een zeer geslaagde tentoonstelling en een oogstrelende ervaring.

Moet kunst bij het behang passen? Laten we de discussie daarover nog maar eens voortzetten!

Caroline Bolscher-van Eeden

Brok Interieur
Drienerstraat 47
7551 HL Hengelo

Abrona WAAR: originele toegepaste kunst

Abrona geniet bekendheid door kunst, gemaakt door mensen met een verstandelijke beperking. Daarnaast is in de laatste jaren een groeiend assortiment eigen producten in de vorm van toegepaste kunst ontwikkeld. Dit eigen product van Abrona heeft zich ontwikkeld tot een volwassen en uniek product met een hoge kwaliteit: **Abrona WAAR!**

Abrona WAAR staat voor originele, handgemaakte kwaliteitsproducten, die gemaakt worden in de ateliers en werkplaatsen van Abrona. Abrona WAAR drukt een stempel op de kwaliteit en geeft een positieve uitstraling aan de makers.

De medewerkers van de werkplaatsen ontwikkelen regelmatig nieuwe producten. Er was bijvoorbeeld veel vraag van klanten naar dienbladen. Op grond daarvan zijn er verschillende prototypes van houten dienbladen gemaakt. Het was de bedoeling dat deze verder bewerkt zouden worden met onder andere glas, papier-maché en mozaïek. Het lukte echter niet

een mooi en betaalbaar prototype van een dienblad van hout te maken.

Tot eind 2008. Abrona werd, door bemiddeling van Special Arts, onverwachts benaderd door de firma Technotape International BV uit Baarn. Deze firma was in het bezit van een partij dienbladen die zij wilde schenken aan een organisatie die ze op een zinnige manier kon gebruiken. Abrona was één van de organisaties die een flink aantal dienbladen afhaalde in Baarn. Dienbladen met een uitsparing, die uitstekend geschikt zijn voor bewerking door de cliënten van de 'Eigen Product' werkplaatsen.

Dienbladenmetamorfoses bij
Keramosa Tracé
Foto's: via Abrona

Decoratiewerkplaats Laanzicht in Huis ter Heide en Keramosa Tracé in De Meern zijn beide aan de slag gegaan met het bewerken van de dienbladen. Deelnemers op de decoratiewerkplaats beschilderden de dienbladen en vulden de uitsparing op met glas. Deelnemers van het mozaïekatelier gebruikten hun zelfgemaakte mozaïektegels en verfraaiden zo de dienbladen.

De eerste resultaten zagen er goed uit. Maar er was meer mogelijk. Door de technieken decoreren en mozaïek op de dienbladen met elkaar te verbinden zagen we dat er spannender en fraaiere resultaten mogelijk zijn. Daarom hebben de twee werkplaatsen hun werkwijze voor de dienbladen op elkaar afgestemd. Verschillende cliënten maken nu eerst een tekening op papier. De tekening dient vervolgens als basis voor het uiteindelijke ontwerp. De volgende stap is dat een deel van het ontwerp in mozaïek op de dienbladen wordt aangebracht. Vervolgens gaan de dienbladen naar de decoratiewerkplaats en worden de dienbladen met een bijpassende decoratie afgewerkt.

Deelnemers van Decoratiewerkplaats beschilderen de dienbladen en vullen de uitsparing op met glas.

Foto's: via Abrona

Vanaf medio april zullen de dienbladen via de eigen Abrona winkels, winkels van collega-instellingen en reguliere winkels in het land verkrijgbaar zijn.

Theo Nagtegaal
acquisiteur / procescoördinator Abrona

Abrona
Amersfoortseweg 56
3712 BE Huis ter Heide
Telefoon: 0346-359237
www.abrona.nl

p art

NIEUWS OVER KUNST VAN MENSEN MET EEN HANDICAP

**Neem nu een jaarabonnement (p)art
En ontvang (p)art tot december 2010**

voor slechts € 30,00!

Zo ontvangt u elk kwartaal nieuws en achtergrond over:

- kunst van mensen met een handicap
- ateliers
- exposities
- activiteiten
- onderzoek

Bel 0343-420444 E-mail info@specialarts.nl

'Kunst moet je beleven, ruiken, voelen.'
Net terug van een weekend Parijs kan ik me daar alles bij voorstellen. Dát gevoel is onbetaalbaar. Het is bijzonder te zien hoe kunstenaars hun talent gebruiken om te communiceren. Dat slaat niet op de verkooppraatjes van de gelukszoekers op Place du Tertre, die wat vervegen op hun broek gesmeerd hebben om met hun schildersimago op irritante wijze klanten proberen te trekken. De uitgestalde schildersdoeken op het Franse kunstenaarsplein hebben meer weg van productie dan van een visie of gevoel. Een grotere kunstbeleving tref ik in de kleine ateliers en in het Centre Pompidou, waar vooral moderne kunst te zien is.

Kredietcrisis? Hoe snel stoppen bedrijven hun huurabonnement als het niet goed gaat met de economie? En hoe gaat het met deze mensen als de WMO-regelgeving is doorgevoerd? Ik hou mijn hart vast. Omdat de kosten voor de AWBZ de afgelopen jaren de pan uit rezen, besloot de overheid de PGB-normen aan te scherpen. Het maatschappelijke aspect is aan de kant gezet. Een noodlijdende bank wordt gestut met miljoenen, bedrijven mogen personeel tijdelijk in de WW schuiven en de overheid stelt zich garant voor mensen die hun spaargeld op een 'foute' bank hebben gezet. Maar wie maakt zich hard als getalenteerde mensen met een beperking straks een voor hen niet zinvolle dagbesteding krijgen, omdat

Column

Beleg in kunst voor goed gevoel

Sommige ruimtes staan leeg. Ik realiseer me hoe hard de kunstenaars aan de weg moeten timmeren, zeker met de huidige kredietcrisis. Ateliers voor kunstenaars met een beperking tref ik er niet, terwijl ik juist denk dat hier een markt moet zijn voor de Outsider Art. In Nederland zie ik deze kunstwerken juist steeds vaker hangen in bedrijfsruimtes. Het aantal ateliers is de afgelopen jaren ook toegenomen. Mensen met een beperking krijgen zo vaker de ruimte hun talenten te ontwikkelen in plaats van de tijd te moeten verdrijven in onduidelijke dagbesteding. Wie zo'n atelier binnenloopt merkt al gauw hoe belangrijk het is. Je ruikt de verf, je voelt de emotie van de makers. Je beleeft... kunst. Dat gevoel is onbetaalbaar.

subsidiegeld op is? Nu geldkranen worden dichtgedraaid, charitatieve fondsen veel minder kunnen uitkeren (sommige fondsen zagen een deel van hun vermogen in rook opgaan door de kredietcrisis) en gemeenten de hand op de knip moeten houden met de kersverse WMO, kan het niet anders dan dat er 'slachtoffers' vallen.

Overigens kan kunst een goede belegging zijn, ook in deze financieel moeilijke tijd. De veiling van de collectie kunstwerken van Yves Saint Laurent brak immers alle records. Mijn devies: beleg in de kunst van mensen met een beperking. Dat levert nu wat moois aan de muur en een toekomst voor de kunstenaar! Een goed gevoel, toch?

Natalie Overkamp – moeder van een zoon van 8 jaar – is zelfstandig fotograaf en journalist

Colofon (p)art is een kwartaaluitgave van Special Arts. **Postadres:** Postbus 125, 3940 AC Doorn; **Bezoekadres:** Stamerweg 22, Doorn. **Telefoon:** 0343 - 42 04 44; **fax:** 0343 - 41 61 33; **e-mail:** info@specialarts.nl; www.specialarts.nl. **Postbanknummer:** 286136; Rabobank nr.14.32.52.941. **ISSN:** 1385-0318. **Abonnement:** € 19,50/jr. **Losse nummers:** € 5,50 **Medewerkers:** Tine Veldhuizen (hoofdred.), Erik Gramser. **Correspondenten:** Caroline Bolscher, Henk van Es, Oriana Jippes, Kees van Meel, Natalie Overkamp, Gerben van Riel, Albert Sanders, Krijnie Valentien-Pikart, Klaaske de Vos. **Gast-correspondenten:** Paola de Bruijn, Martin Brandsma. **Vormgeving en realisatie:** Ladenius Communicatie bv, Houten. Overname van artikelen is alleen toegestaan met toestemming van de redactie.

Expositie bij Kunstfactor

Kunstwerken van Special Arts geven kleur aan opening

De Kunstfactor is het landelijk sectorinstituut voor de amateurkunst. De organisatie dus voor de echte liefhebbers van kunst, namelijk zij die vanuit hun hart aan kunst doen. Sinds januari is de Kunstfactor betrokken bij het onderzoek 'Kunst Inclusief', de kunstuitleen van Special Arts.

Opening nieuwe gebouw Kunstfactor

Ter gelegenheid van de opening van het nieuwe pand aan de Kromme Nieuwe Gracht in Utrecht op donderdag 5 maart jl. mocht Special Arts de eerste tentoonstelling in dit nagelnieuwe en hagelwitte pand organiseren. Het pand werd geopend door burgemeester Wolfsen van Utrecht, die daarbij werd geassisteerd door Jannie Notmeyer. Jannie Notmeyer is een kunstenaar van de Kunstwerkplaats in Amsterdam en haar schilderij werd onthuld als openingshandeling. Zij was daar reuze trots op en de burgemeester gaf haar op een prettige manier de ruimte om haar aandeel in de opening uit te voeren. Na het toespraakje van de burgemeester, waarin hij aangaf dat amateurs de echte liefhebbers zijn, dus dat het een geuzennaam is in plaats van een wat denigrerend etiket voor mensen die in de vrije tijd aan kunst doen, kreeg Jannie de kans om ook kort iets te zeggen. Ze moedigde de aanwezigen

aan om vooral vrolijk te zijn op dit feestje en sloot af met een uitbundig hoera, dat door de aanwezigen blijmoedig werd overgenomen.

Tijdens de opening waren allerlei vormen van amateurkunst te zien. Van salsa tot shantymusiek, van videoproducties tot strikkwartet, van poëzie tot theatersport. Daarbij waren alle groepen beoefenaars aanwezig: wit en zwart, oud en jong, mannen en vrouwen. Geweldig om te zien vanuit welke gedrevenheid ieder zijn passie vorm gaf!

Tentoonstelling Special Arts

Het is bijzonder dat de Kunstfactor ook mensen met een handicap de kans geeft om te laten zien dat zij bijzondere kunst maken. In het hele gebouw hangen in totaal 50 kunstwerken. Het gaat om werken van een grote hoeveelheid kunstenaars, deels van kunstenaars die zelfstandig wonen en werken en deels afkomstig uit diverse ateliers. Uiteraard zijn er kunstwerken met het thema kunst, maar daarnaast is er een grote diversiteit van stijlen en onderwerpen.

Samenwerking in de toekomst

Gelukkig is deze tentoonstelling geen eenmalig blijk van samenwerking. Op 9 april organiseert de Kunstfactor een uitwisseling van ervaringen met begeleiders van theatergroepen voor mensen met een beperking. Dit onder meer door het enthousiasme van Robbert Baas, die de doelgroep een warm hart toedraagt en het belangrijk vindt dat ook deze kunstbeoefenaars ondersteund worden door de Kunstfactor. Ook Special Arts zal daarbij aanwezig zijn.

Bezoekadres Kunstfactor:
Kromme Nieuwegracht 66
(ingang Jeruzalemstraat)
3512 HL Utrecht

De tentoonstelling bij de Kunstfactor is nog te bezichtigen tot 5 mei aanstaande.

Joan Dinsbach,
Mensen en schilderijen,
gemengde techniek, 48 x 85 cm,
collectie kunstuitleen Special Arts
Foto: Gerard van Rossum

Jannie Notmeyer, Vrouw in deur, 2002, gouache, 130 x 85 cm

Dit kunstwerk maakt deel uit van de expositie bij Kunstfactor te Utrecht

Foto: Gerard van Rossum

(p)art is een kwartaalmagazine van Special Arts.
Postadres: Postbus 125, 3940 AC Doorn; Bezoekadres: Stamerweg 22, Doorn.
Telefoon: 0343 - 42 04 44; fax: 0343 - 41 61 33; e-mail: info@specialarts.nl; www.specialarts.nl